

ÖĞRETMENLER İÇİN REHBER

Dezenformasyon (Bilgi Çarpıtma)

Tespit ve Mücadele

SON GÜNCELLEME: 28-01-2021

20. yüzyılda büyümüş olanlarımız için bilgi çağının filizlenmeye başlaması sosyal, kültürel ve siyasi bakımdan muazzam bir deneyim oldu. Bugün yetişkinliğe adım atmakta olan gençler içinse bu hikâyenin bir sonraki bölümünde ortaya çıkacak güçlükler ve fırsatlar da bir o kadar ilham verici ve zorlu olacak. Geleceğin neler getireceğini kestiremeyiz ancak gençlerimizi geleceğin getireceklerine hazır olmaları için kendilerine gereken araçlarla donatabiliriz.

Bugünün okul çağındaki çocuklarına miras kalacak olan dünya ile anne-babalarının karşı karşıya kaldıkları dünya arasındaki fark bilginin ulaşılabilirliğidir. Demokratik toplumlarda bu ulaşılabilirlik büyük bir lütufken yanlış ellerde bunun istemsiz yanlış bilgilendirme ya da kasıtlı plânlanmış dezenformasyonun yaygınlaşmasıyla tehlikeli hâle dönüşebileceğini gördük. Gençlere, bu sürekli değişen bilgi mimarisinin sunduğu fırsatları ve tehlikeleri yönetebilmelerini öğretmek, bugün çocuk yetiştirme ve eğitime alanındaki en büyük güçlüklerden biri olmaya devam etmektedir.

Bu rehber, öğretmenlere kötü bilgi tehdidinin sebep olacağı konulara ilişkin öğrencileriyle yapacakları sohbetler için kaynaklar sunmayı amaçlar. Bu konular arasında halk sağlığı, demokrasi ve toplumlarımızın temelini oluşturan kültürel ve hukuki normlar yer alır. Doğrunun ve yalanın nasıl fark edileceğine dair biraz daha derin düşündüğümüzde kaçınılmaz olarak aklımıza gelecek olan soruların kesin cevapları yoktur. Ancak gençlerimizin eleştirel düşünmeyle belirsizliklerin üzerine gitme ve mantığını kullanabilme kapasitelerini teşvik edebiliriz.

Dolayısıyla, bu rehber bir dizi reçete ya da önerme sunmaz. Sunulan materyaller daha çok tartışma ortamı yaratmaya yardımcı olmak üzere hazırlanmıştır. Tartışma ve fikir alışverişiyle öğrenciler, hem bireysel olarak hem de akranlarıyla konuşarak bilginin çok yüzlü doğasını keşfetmeyi deneyimleyecektir. Çevrimiçi ortamlarda ve toplum içerisinde sorumluluk sahibi yurttaşlar olmaları için bunlar anahtar becerilerdir. Böylece öğrenciler Machiavelli ve günümüzün QAnon komplo teorisyenleri gibi karakterleri tanıyacaktır. Hem tarihi hem de güncel olaylara dayanan bu vaka çalışmaları, bir taraftan gençlerin çevrelerinde var olan dezenformasyonu algılamalarına yardımcı olurken diğer taraftan da tarihten örneklerle paralellikler kurarak söz konusu dezenformasyonu belirli bir bağlama oturtabilmelerine de yardımcı olacaktır. Bu çalışmanın gençlerin yetişkin hayatlarında dezenformasyonu yönetebilmeleri için gereken düşünsel ve kişisel kaynakları geliştirmelerine yardımcı olmasını umuyoruz. Eğitimciler bu diyalogun önemli bir parçasıdır ve öğretim camiasındaki birçok kimseden aldığımız dezenformasyon konusunda kaynak sağlanması talepleri doğrultusunda bu katkının, dezenformasyon konusundaki daha kapsamlı eğitime yararlı olmasını diliyoruz. Yöntemimiz, Avrupa Birliği'nde dezenformasyon ve yanlış bilgilendirme alanlarındaki deneyim ve çalışmalarımıza dayanmaktadır. Bu paketin hedef kitlesi olan öğrenciler gibi bizler de her zaman öğrenmeye ve yaklaşımımızı yeniden gözden geçirmeye çalışıyoruz. Sizlerden geri bildirim almaktan memnuniyet duyacağız.

İrtibat:

COMM-DISINFORMATION-TEAM@ec.europa.eu

Bu rehber, dezenformasyonun yarattığı tehlikelere ilişkin bir bakış açısı sunarak, öğrencilere bu konuda nasıl daha fazla bilgi alabileceklerini ve kendilerini bundan nasıl koruyabileceklerini anlatmak ve belirli örnekler üzerinden daha derin bir irdeleme fırsatı sunarak, gençleri dezenformasyon hakkında bilgilendirmek üzere hazırlanmıştır. Rehber tüm eğitim kurumlarının kullanımına açık ve ücretsizdir. Her yaş grubuna göre uyarlanabilir olsa da asıl hedef grubu 15-18 yaş grubundaki gençlerdir.

Nasıl kullanılır

Rehber ortalama **bir ortaokul sınıfının 1 ya da 2 dersini alacak** şekilde hazırlanmıştır.

PowerPoint sunumunda çeşitli YouTube videolarına bağlantılar yer alır. Tek ders için bunlardan 1 ya da 2 tanesi ana fikirleri iletmek için yeterli olacaktır. Zamanınız varsa başkalarını da kullanabilir ya da birkaç derse bu materyalleri yayabilirsiniz. Hangi sınıflar için hangi videoların en uygun olacağını ve en ilginç tartışma ortamları yaratacağına öğretmenler karar verecektir.

Tavsiye edilen aktiviteler:

Aktivite	Asgari süre	Önerilen malzemeler
Dezenformasyonu anlama (slayt 5-24)	45 dakika	PowerPoint sunumu, video dökümleri, interaktif tartışma
Grup çalışması (en fazla 5-6 kişilik) (slayt 25)	15-25 dakika	Vaka çalışmaları (ve referans olarak PowerPoint sunumları)
Grup sunumları ve tartışma (slayt 25)	25 dakika (her grup için)	Vaka çalışmaları
Özet ve daha fazla araştırma için tavsiyeler (slayt 26-34)	5 dakika	Okuma listesi

Zamanınız varsa “Dezenformasyonu anlama” bölümünü uzatabilir (örneğin farklı kaynaklara zaman ayırarak ve öğrencilerle farklı örnekleri tartışarak) ya da grup çalışmasına daha çok vakit ayırabilirsiniz.

- **Dezenformasyon ve topluma etkileri (slayt 6-10):**

NOT: Bu örnekler kullanıma hazır materyaller olarak sunulmuştur. Öğrencilerinize daha uygun vaka çalışmaları bulabilir ya da grup çalışması olarak kendi vaka çalışmalarını seçmelerini isteyebilirsiniz. Bu sunumların olabildiğince interaktif olmalıdır.

- o **Sahte araştırma ve “aşı karşıtı” hareket** (Toplum, akademi camia üyelerinin yüksek akademik standartlara göre hareket etmelerini bekler; o yüzden neden gerekli olduklarını anlamak önemlidir)
- o **5G Koronavirüs miti** (kötü niyetli aktörlerin kriz durumlarını nasıl istismar edebildiklerini ve bunun da insan hayatına nasıl zarar verebileceğine dair yakın zamanlı bir örnek). Çevrim içi ve dışı ortamlarda paylaşılan çeşitli komplo teorilerinde 5G mobil şebekelerinin Koronavirüs salgınına neden olduğu iddia edilmiştir. Bu yanlıştır. 5G radyo frekanslarına bağlıdır ve virüslere neden olmaz.

- o **Koronavirüs** salgını bir dizi yanlış bilgilendirme, dezenformasyon ve komplo teorisinin ortaya çıkmasına neden olmuş bunlar da zamanla, salgının önlenmesi, tedavi vb. konularda çaresizce cevap arayan insanların panik halinden yararlanarak bir “infodemi” yaratmıştır. Bu yanlış bilgi çoğu zaman istemsizce yayılmakta ancak birçok başka durumda “tık tuzakları/clickbait” (dikkat çekmek üzere özenle hazırlanmış manşetler ve haberler) aracılığıyla tıklanma sayısını arttırmak isteyen taraflarca yayılmaktadır.
  - o **Duygusal manipülasyon** izleyicinin güvenilir kaynakları takip ederek nesnel fikir edinmesi yerine bir durumun abartılı “mağdurları” olan aktörlerin kullanılmasıyla güçlü duyguların tetiklenmesi.
- **Dezenformasyonun nasıl işlediğine dair 2 model (slayt 11-15):**
    - o **Bir fikri/davayı savunmaları için insanların motive edilmesi** – sahte araştırma aşya ilişkin endişeleri tetikler, bu da kızamık vakalarında artışa neden olur. Siyasi menfaatlerin de endişelerin suni şekilde tetiklenmesine araç olarak kullanıldığını belirtebilirsiniz, örneğin seçim öncesi karalama kampanyası yapılması ya da yabancı bir hükümetin kendi jeopolitik menfaatlerini gözetmek üzere başka bir ülkenin seçimlerine müdahale etmesi gibi.
    - o **Grup uyumu/dayanışmasını bozmak amacıyla farklılıkların abartılması** - güçlü ve birlik içerisinde bir toplumun hedef alınması zordur; dezenformasyon insanları bölmek ve insanlar arasındaki farklılıkları, anlaşmazlıkları ya da çekişmeleri ortaya çıkarmak için kullanılır.
- **Dezenformasyon nasıl işler (slayt 16-19):**
    - o Sosyal medyanın rolü
    - o Teknoloji bilginin kolaylıkla manipüle edilmesine, ve kolaylıkla inanılabilecek yeni içerik türleri yaratılmasına yardım eder.
- **Dezenformasyona karşısında ne yapılmalıdır (slayt 20-24):**

Eleştirel düşünme şunları gerektirir:

    - **İçeriğine** dikkat edin – verilen bilgiler ve rakamlar doğru mu? Makale taraflı mı? Tarafsız bir haber mi yoksa fikir yazısı mı?
    - **Medya kuruluşuna** bakın – biliyor musunuz? URL’si tuhaf mı görünüyor? 'Hakkımızda' sayfasına bakın – arkasında kim var? Kim finanse ediyor? Diğer güvenilir basın kaynakları neler söylüyor?
    - **Yazarına** bakın – Öyle biri var mı? Yazarın kim olduğunu tam olarak anlayamadıysanız gerisi de muhtemelen sahtedir. Saygın bir gazetecinin başarılı başka çalışmaları da vardır.
    - **Kaynaklara** bakın – Yazar iddialarını desteklemek için kaynaklara başvuruyor mu? Kaynaklar güvenilir mi (örneğin köklü ve saygın medya kuruluşları, alanında tanınmış uzmanlar)? Adı geçen uzmanlar gerçek mi? Haberdeki kaynaklar net değilse ya da kaynak gösterilmemişse (“bazılarının dediğine göre”) makaledeki iddialar sahte olabilir.

- **Resimlere** dikkat edin – görseller etkilidir ve manipülasyona açıktır. Tersine görsel arama görüntünün daha önce başka bir bağlamda kullanılıp kullanılmadığını gösterebilir.
- **Paylaşmadan önce düşünün!** Haberde gerçekler çarpıtılmış olabilir, örneğin eski olaylar farklı bir bağlamda yeniden kullanılmış olabilir ya da hiciv olabilir. Başlık güçlü duyguların tetiklenmesi için hazırlanmış olabilir.
- **Kendi önyargılarınızı sorgulayın** – Bazen bir haber gerçek olamayacak kadar güzel ya da eğlenceli olabilir. Derin bir nefes alın, güvenilir kaynaklarla karşılaştırın ve sakin kalın. Sizi sınırlendiren, korkutan ya da üzen bir şey okuduysanız, paylaşmadan önce bir dakika durup değerlendirin.

- **Yanlış bilgilendirmeye tipik bazı örnekleri tartışmak için grup çalışması (slayt 25):**

Sınıfı en fazla 5-6 kişilik/öğrencilik gruplara ayırın. Her gruba bir vaka çalışması verin. Vaka çalışmasını okumaları ve soruları gözden geçirmeleri için 15 dakika verin. Ardından her grubun sunumu ve sınıf içi tartışma için 25 dakika ayırın.

- o Tarikat benzeri bir hareketin Avrupa’da hızla yayılmasına neden olan yeni bir tehlikeli komplo teorisi
- o Machiavelli'nin kitabı "böl ve yönet" ten alıntı
- o "müthiş etkili x ilacı " hakkında etik olmayan ve yanıltıcı reklam
- o Yalancı çoban ve kurt masalı

NOT!: Bu örnekler klasik anlatılar olup kullanıma hazır materyaller olarak sunulmaktadır. Sizler öğrencilerinize daha uygun örnekler bulabilir veya onlardan grup çalışması olarak kendi kendilerine örnekler bulmalarını isteyebilirsiniz. Komplo teorileri (Dünyanın George Soros/Bill Gates tarafından yönetilmesi, COVID-19’u hükümetlerin yayması, 51. Bölge’deki uzaylılar gibi), sağlıkla ilgili yanlış bilgilendirme, azınlık grupları hakkında uydurma bilgiler vs. gibi...

Fikir edinmek için:

Poynter COVID-19 veri tabanı <https://www.poynter.org/ifcn-covid-19-misinformation/>

- EUvsDisinfo / AB Dezenformasyona Karşı örnek olayları: <https://euvsdisinfo.eu/disinformation-cases/>

- Lead Stories / Önemli Haber Öyküleri: "Hakkında en çok konuşulan konu olması, doğru olduğu anlamına gelmez": en çok dolaşan haber öyküleriyle ilgili gerçeklik kontrolü yapan web sitesi: <https://leadstories.com/>

- Türkiye’deki doğrulama kuruluşlarının çalışmalarını incelemek için Uluslararası Veri Doğrulama Ağı bünyesindeki “Doğruluk Payı” ve “Teyit.Org” sitelerini ziyaret edebilirsiniz: <https://www.dogrulukpayi.com> - <https://teyit.org>

- **Özet, daha fazla bilgi edinmek için ipuçları ve ulusal kaynaklar (26-34 numaralı slaytlar)**

Mevcut rehber içeriği

- **Tanıtıcı sunum** (PPT formatında)
  - a. Ekli YouTube videoları İngilizce/Rusça olup tercüme edilmiş çözümlenmeleri bulunmaktadır
  - b. Her slaytın altındaki Notlar bölümünde açıklama ve tanımlar yer almaktadır
- Görevlerle birlikte **5 çalışma grubu vaka çalışması** (*uyarlanabilir veya farklı vaka çalışmaları kullanılabilir*)
- Daha fazla bilgi edinmek için **ipuçları** (interaktif oyunlar, rehberler ve kaynaklar)

Düşünülebilecek alternatif haberler:

- o **Uydurma haberler yoluyla NATO güçlerine karşı düşmanlık geliştirme**
<https://vilniusinstitute.lt/en/lisas-case-repeated-german-soldiers-accused-of-rape/>
Genellikle duygusal ağırlığı olan öyküler, kontrol bile edilemeden önce çok hızlı zarar yaratabilmektedir. Bu tür uydurma haber öyküleri genellikle çok da inandırıcı olmaktadır.
- o **Rus televizyonu, Koronavirüs suçunu ABD'ye atmaya çalıştı**
<https://www.themoscowtimes.com/2020/02/06/russian-tv-runs-conspiracy-theoryblaming-trump-for-coronavirus-a69189>
<https://www.youtube.com/watch?v=JQRmacSHXoo>
Rusya devlet televizyonunda yayımlanan bir program Koronavirüs suçunu ABD'ye atmaya çalıştı.

1. VAKA ÇALIŞMASI

“Q”NUN ARTAN ETKİSİ

Ön bilgi - arka plân - background

ABD eski Başkanı Barack Obama, ABD eski Dışişleri Bakanı ve devlet başkanı adayı Hillary Clinton, Fransız Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, şarkıcı Lady Gaga, Washington D.C.'deki pizza restoranı Comet Ping Pong, Microsoft'un kurucusu Bill Gates ve oyuncu Tom Hanks'in ortak noktası nedir? QAnon komplo teorisine inananlara göre, tüm bu isimler Şeytana tapan ünlü isimlerin, siyasi ve iş dünyası seçkinlerinin yer aldığı bir çocuk ticareti ağının parçası ve söylentiye göre ABD eski Başkanı Donald Trump, 'derin devlet' olarak da adlandırılan bu ağı ifşa etmek ve ağın medya ve hükümet üzerindeki etkisini sona erdirmek üzere orduda görev yapan generaller tarafından devreye sokuldu. Bu teori, kendisinin ABD hükümetinde gizli bilgilere erişim yetkisi tanınmış üst düzey bir görevli olduğunu iddia eden ve kod adı olarak kendini "Q" olarak adlandıran gerçek adı bilinmeyen bir internet kullanıcısı tarafından sürdürülüyor.

QAnon mesajları ilk defa 2017'de 4chan ve 8chan gibi 'uç'ta yer alan çevrimiçi mesaj panolarında görülmeye başladı. Ancak bu mesajlar daha sonraları Facebook, Twitter, YouTube ve diğer ana platformlarda da ciddi oranda yaygınlaştı. QAnon'un hızla yayılmasına etki eden en temel özellik, içinde yer alan 'Q' harfi oldu. 'Q' mesaj panolarına düzenli olarak mesajlar bırakmaya başladı (bunlara 'Q Drops' da denilmekte) ve takipçilerini, gizemi çözmek ve farklı teorilerin ardında yatan gerçekleri ortaya çıkarmak için kendi araştırmalarını yapmaya davet etti. 2019 sonundan beri QAnon, Avrupa'daki çevrimiçi web sitelerine, sayfalarına, gruplarına ve hesaplarına girdi ve özellikle Almanya, Fransa, İtalya ve Birleşik Krallık'ta kendisini yerel söylemlere ve bağlamlara uyarlayan yerel hareketlere dönüştü. Fransa'daki Gilets Jaunes veya Almanya'daki aşırı sağ hareketler gibi mevcut gruplar da [bazı durumlarda](#) QAnon söylemini benimsedi. Söylentiye göre Q'nun anlatı dilinde kullandığı güçlü '[derin devlet](#)', Emmanuel Macron gibi siyasetçi ve elitlerin yerel QAnon takipçilerince 'derin devletin piyonları' olarak da tanımlayan veya Alman hükümetinin [gizli bir pedofili ağı](#) işlettiği suçlamalarını yapacak şekilde hiçbir sınır tanımıyor.

COVID-19 salgınının durumu daha da kötüleşirmesi şaşırtıcı değil. Çünkü artık insanlar daha fazla evde ve internette de daha fazla zaman geçiriyorlar. Çoğunlukla da hükümetlerinin salgınla mücadele için getirdiği kısıtlama ve önlemlerden (maske kullanımı, sosyal mesafe, sokağa çıkma ve seyahat kısıtlamaları) memnun değiller. Bu bağlamda QAnon'un söylemi koronavirüsün 'derin devlet' tarafından yayılan biyolojik bir silah olduğu teorisinden; toplu aşılamanın empoze edilmesi ve bu yolla dünya nüfusunun kontrol altına alınması için Bill Gates tarafından planlanan bir pandemi olduğu iddiasına kadar uzanıyor.

Seçmeli:

[Bu videoyu](#) izleyin ve QAnon hakkında kendi hızlı çevrim içi araştırmanızı yapın.

Tartışma için sorular:

- QAnon tarafından ABD’de ve Avrupa’da yaygınlaşan söylemlerde kullanılan ortak bir tema tespit edebiliyor musunuz?
- QAnon hareketini takipçileri için cazip kılan nedir? Onu diğer komplo teorilerinden farklı kılan şey nedir?
- Farklı kıtalara yayılacak şekilde benzer komplo teorileri ve dezenformasyon dalgalarını tetiklemiş başka kritik tarihi olaylar hatırlıyor musunuz? Sizce hepsinin ortak noktası nedir?
- Dezenformasyonun amaçlar ve aktörleri hakkında daha önce bahsettiklerimizden yola çıkarak, sizce QAnon söylemleri dış güçler tarafından, Avrupa’ya karşı ve Avrupa’yı zayıf gösterecek şekilde nasıl kullanılabilir?

2. VAKA ÇALIŞMASI

DIVIDE ET IMPERA

("BÖL VE YÖNET")

Hikâye

[..] Bir komutan, tüm diğer taktiklerin yanı sıra, tüm kapasitesiyle “**düşman güçlerini bölmeye**” çalışmalıdır. Bunun için düşmanın, güvendiği adamlarından şüphe duymasını sağlamalı veya düşmanına, komuta ettiği güçleri birbirinden ayırması için bir sebep vererek, onu zayıflatmalıdır.

İlk yöntem, savaşta olduğu gibi eşyalarını, çocuklarını veya diğer ihtiyaçlarını ücretsiz olarak korumak için yakınında bulunanlara ait olan değerli unsurların korunmasıyla sağlanır. Roma çevresindeki tüm tarlaları yakan Hannibal'in nasıl sadece Fabius Maximus'un tarlalarının güvenliğini sağladığını; Coriolanus'un ordusuyla Roma'ya geldiğinde, soylulara ait malları nasıl kurtarıp halk tabakasınıninkileri nasıl yakıp yağmaladığını biliyorsunuz. [..]

Düşman kuvvetlerini bölmekle ilgili olarak, bir ülkenin kuvvetlerinizin bir bölümü tarafından saldırıya uğratılmasından daha kesin bir yol yoktur. Bu şekilde ülkelerini savunmak zorunda olduklarından onlar (o ülke) savaşı terk eder. [...] Düşmana göre daha küçük bir askeri güce sahip olan Titus Didius, düşmanın yolda durdurmak istediği Roma'dan gelecek bir Lejyonu bekliyordu.

Bunu önlemek için Titus tüm ordusuna, ertesi gün düşmanla bir çatışmaya girmek istediğini sözlü olarak duyurdu. Daha sonra elinde tuttuğu bazı tutsakların kaçması için fırsat yarattı. Bu tutsaklar Konsülün ertesi gün savaşa emri verdiği bilgisini ulaştırdılar ve bu da düşmanın kendi gücünü azaltacağı korkusuyla Lejyonu durdurma plânlarını iptal etmesine neden oldu. Titus bu şekilde kendi güvenliğini sağlamış oldu. Bu yöntem, düşmanın güçlerini bölmeye değil, daha çok, kendi güçlerini ikiye katlamasına hizmet etmiş oldu.

Bazıları, düşman kuvvetlerini bölmek için, bu kuvvetlerin ülkelerine girişine ve birçok kasabayı almasına izin verdi; böylelikle, aralarına muhafızlar yerleştirerek, yol boyunca [düşmanın] gücünü azalttı. Bu şekilde düşmanı zayıflatarak onlara saldırdılar ve onları mağlup ettiler.

Bazıları ise bir eyalete gitmek istediklerinde, başka bir eyalete saldırı numarası yaptılar ve bunu o kadar inandırıcı bir şekilde yaptılar ki oraya geleceklerine dair hiçbir korku hissedilmeyen başka bir eyalete geçtiklerinde, düşman daha o eyalete destek için gelemeden o eyaleti aldılar. Düşman, ilk tehdit ettiğiniz yere geri dönüp dönmeyeceğinizden emin olmadığından, diğerine yardım etmek için orayı terk etmemekle kısıtlanmıştır ve bu nedenle çoğu zaman savunma da yapmaz. [...]

Kaynak: Wikisource, Niccolò Machiavelli, Savaş Sanatı 6. Kitap (1675), tercüme eden Henry Neville (uyarlanmış hali)

Tartışma için sorular:

1. Sahte bilginin savaş zamanında nasıl bir yardımı olabilir? Rakibin tereddütü nasıl bir avantaj haline gelebilir?
2. Savaş zamanında yalan söylemek ahlaki bir davranış mıdır? Ya barış zamanında?
3. Bölünmüş kuvvetleri yenmek neden daha olasıdır?
4. Brexit, Avrupa Birliği'ni nasıl daha zayıflatabilir?
5. Daha uzun süredir üye olan ve nispeten yeni katılan AB ülkeleri tarafından oldukça farklı anlaşılan en az 3 konu söyleyebilir misiniz? Sizce bu farklılıklar AB'yi daha zayıf mı yoksa daha güçlü bir yapı haline mi getiriyor?

Özlü Söz

Göçmenler ve mülteciler, insanlığın satranç tahtasındaki piyonlar değildir. Bu insanlar çeşitli nedenlerle evlerini terk eden veya terk etmek zorunda kalan; haklı bir bilme ve sahip olma – ama her şeyden önce, olduklarından daha fazlasını olma arzusu taşıyan çocuklar, kadınlar ve erkeklerdir.

Kaynak: Papa Francis, Uluslararası Göçmenler ve Mülteciler Günü 100. Yıl mesajı

Aktivite

Bazı mülteciler, siyasi veya güvenlik kaygıları dışındaki nedenlerle kendi vatanlarını terk ederek AB'ye gitmek istiyor. Bunlar, tamamen farklı bir yasal statüleri olan ekonomik göçmenler olarak adlandırılıyor ve AB, bu durumların birbirinden farklı olduğu görüşünde.

Ne yazık ki bazen bu grupları ayırt etmek için "mükemmel bir çözümümüz" bulunmuyor. Dahası, dezenformasyon bu tür kararları uygunsuz ve insanlık dışı olarak tasvir etmek için kullanılabilir.

2 farklı senaryo düşünün:

- a) Suriye'de savaştan kaçan bir mültecinin ülkenize gelişine izin verilmiyor ve bu kişi, Suriye'ye geri gönderiliyor;
- b) Pakistanlı bir ekonomik göçmen bir AB ülkesince kabul ediliyor ve iki yıllık süre için kendisine ev ve sosyal yardım teminatı veriliyor.

Bu iki durum, AB kamuoyunda gerilimi nasıl arttırabilir, açıklayın. Bu tür bir istikrarsızlık, AB'nin hangi yabancı muhalifine/muhaliflerine yarar?

3. VAKA ÇALIŞMASI

İLAÇ DOLANDIRICILARI SAĞLIĞINIZA CİDDİ ŞEKİLDE ZARAR VEREBİLİR

Hikâye

[..] Yaşlı tüketicileri hedefleyen bir dizi yeni ürün sahibi, ürünlerinin hafızayı güçlendirdiğini iddia ediyor, hatta bazıları -ana akım bilim henüz bu hastalıklara bir tedavi bulamamışken- demans ve Alzheimer hastalığını durdurabileceklerini veya iyileştirebileceklerini öne sürüyor. Bu iddialar düzenleyicilerin ve kanun koyucuların dikkatini çekmeye başlıyor.

ABD Senatosu Yaşlanma Özel Komitesi'nin üst düzey üyesi Senatör Claire McCaskill (D- Mo.) yaptığı açıklamada, "Sahte bir şekilde Alzheimer veya demansı iyileştirdiğini iddia ederek, beslenme takviyeleri pazarlayanlar için cehennemde özel bir yer var - ama üreticiler de tam olarak bunu yapıyor" dedi. Geçen yıl McCaskill, Brain Armor (Beyin Zırhı) adı verilen bir takviyenin Alzheimer, demans ve felce karşı "koruma" olarak pazarlandığını öğrendikten sonra, 15 perakendeciye mektup göndererek pazarlama politikaları ve prosedürleri hakkında bilgi talep etti.

Geçen Kasım, Adalet Bakanlığı ülke çapında 100'den fazla gıda takviyesi üreticisi ve pazarlamacısının incelemeye alındığını duyurdu. Şirketler, Alzheimer hastalığının tedavisinden ağrı kesicilere bağımlı insanlara yönelik tedavilere varan pek çok konuda asılsız iddialarda bulunmakla suçlanıyorlardı.

Federal Ticaret Komisyonu (FTC), geçtiğimiz günlerde, takviyelerinden birinin ani sıcak basması ve kilo alımı dâhil, menopozla ilişkili belirtileri hafiflettiğini iddia eden bir California firmasına karşı suç duyurusunda bulundu. Kurum ayrıca, ürünlerinin saçların beyazlamasını önleyebileceğini veya doğal rengine geri döndürebileceğini iddia eden iki pazarlamacıya karşı da suç duyurusunda bulundu.

Federal savcılar, hepatit ve karaciğer hastalığı salgını ile bağlantılı olduğu anlaşılan, OxyElite Pro adlı kilo verme ürününü pazarlayan Dallas merkezli bir şirketin sahiplerine karşı dava açıyor. Takviyeyi aldıktan sonra 2013'te hayatını kaybeden Hawaii'li 48 yaşındaki yedi çocuk annesi Sonnette Marras da kurbanlardan birisi.

Kaynak: AARP Bülteni, Haziran 2016. AARP (Amerikan Emekliler Derneği) yaşlanırken nasıl yaşayacaklarını seçen insanların güçlendirilmesini amaçlayan tarafsız bir sivil toplum örgütüdür.

Tartışma için sorular:

1. İnsanlar neden etik olmayan üreticilerin şüpheli vaatlerine inanmaya meyillidir?
2. Bilimsel tıbbi veriler ile genellikle ilaç dolandırıcılığını pazarlamak için kullanılan bireysel hikâyeler arasındaki fark nedir?
3. Sahte ilaçlar neden genellikle daha az eğitilmiş veya daha yaşlı tüketicileri hedef almaktadır? Bu tür ilaçların sahte pazarlama tekniklerine kanmamaları için bu kategorilerdeki insanlara nasıl yardımcı olabiliriz?
4. Bu tür sahte bilgilerin yayılması finansal olarak kime hizmet etmektedir? Kandırılmış tüketicilerden nasıl para kazanıyorlar?
5. Bu tür dolandırıcılıkları etkisiz hale getirmek için en iyi karşı önlemler (yasal işlem dışında) ne olabilir?

Özlü Söz

Denize düşen yılana sarılır.

Kaynak: atasözü

Aktivite

2 kategoride farmasötik ürünlerin bir listesini hazırlayın: reçetesiz gıda takviyeleri ve resmi reçeteli ilaçlar.

Aşağıdaki özellikler açısından bu ürünler arasındaki temel farklılıkları açıklayın:

- kapsamlı bir ürün geliştirme sürecinin sonunda oluşturulur
- üretim süreci resmi denetime tabidir
- satış noktası koşulları aranır
- satış sonrası destek ve diğer aşamalar uygulanır.

AB'nin (ve üye ülkelerdeki yetkililerin) tüketicileri sağlık hizmetleri / ürünleriyle ilgili manipülasyona karşı nasıl koruduğunu açıklayın.

4. VAKA ÇALIŞMASI

SAHTE BİLGİ YAYMAK İÇİN İNSANLARIN GÜVENİNİN KULLANILMASI

Hikâye

Bir zamanlar, karanlık bir ormanın yakınındaki bir dağın eteğinde koyunlarına bakan genç bir çoban vardı. Bütün gün kendini oldukça yalnız hissediyordu, bu yüzden ona birilerinin biraz eşlik edeceği ve biraz da heyecan yaratacak bir plân düşündü.

"Kurt, Kurt" diye bağırarak köye doğru koştu, köylüler onu karşılamak için dışarı çıktılar ve bazıları hatırı sayılır bir süre onunla kaldı. Bu, çocuğu o kadar memnun etti ki, birkaç gün sonra aynı numarayı denedi ve köylüler yine yardımına koştu.

Ama bundan kısa bir süre sonra ormandan gerçekten bir kurt çıktı ve koyunları rahatsız etmeye başladı, çocuk öncekinden daha yüksek sesle tabii ki "Kurt, Kurt" diye bağırды. Ama bu kez daha önce iki kez kandırılan köylüler, çocuğun onları yine kandırдыğını düşündü ve kimse yardımına koşmadı. Böylece Kurt, çocuğun sürüsüyle bir güzel karnını doyurdu. Oğlan şikâyet edince, köyün bilge adamı: "Yalancıya, doğruyu söylediğinde dahi, kimse inanmaz" dedi.

Tartışma için sorular:

1. Neden insanların kandırılması mümkün oluyor? Bunun başlıca nedenler nelerdir? // Alternatif bilgi eksikliği, kaynak eksikliği, eleştirel düşünme eksikliği
2. Eğitim insanların yalanlara karşı koymasına nasıl yardımcı olabilir?
3. Yalan söylemek uzun vadeli bir strateji midir? Genellikle sonu nasıl biter?
4. Krizden sonra çoban çocuk için olası çözümler nelerdir? Güveni nasıl yeniden inşa edebilir (eğer inşa edebilirse)?
5. Okulda benzer "Yalancı Çoban masalları" duydunuz mu? Sahte açıklamalara hangi açıdan benziyorlar (ör. "Hastaydım", "otobüs gelmedi" vb.)? Bunların uzun vadeli olası etkileri nelerdir?

Özlü Söz

Bazı insanları her zaman, insanların hepsini de bazen kandırabilirsiniz; ancak insanların hepsini her zaman kandıramazsınız.

Kaynak: Bilinmeyen, XIX yüzyılın sonları

Aktivite

Bilinen ulusal bir medya kanalının (kanallarının) aynı "yalancı çoban masalı" stratejisini kullandığı bir durumu yaratın (veya hafızanızdan anlatın). Sahte bilgileri yaymak için güvenin nasıl kötüye kullanıldığını açıklayın. Bu durum için bir alıntı yapın.

© Avrupa Komisyonu, 2022

Bu yayının İngilizce orijinali https://europa.eu/learning-corner/spot-and-fight-disinformation_en adresinde bulunmaktadır.

Publications Office
of the European Union

PDF

JV-09-22-052-TR-N

ISBN: 978-92-9463-099-5

DOI: 10.2871/431903